

31.8.2004

1288/2/02

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kaija Tanttinen-Laakkonen

LASTEN HAMPAIDEN OIKOMISHOITOA KOSKEVA PÄÄTÖS

1
ASIA

Korkein hallinto-oikeus antoi 19.10.2001 päätöksensä (KHO:2000:50, taltionro 2532, dnro 3492/1/99) valitukseen, joka koski lapsen hampaiden oikomishoitokustannusten korvaamista Mäntän seudun kansanterveystyön kuntayhtymässä. Annoin 27.5.2002 ratkaisuni (dnro 1909/4/99) Kihniön kunnan menettelyyn lasten hampaiden oikomishoitoa koskevassa kanteluasiassa. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisun ja kanteluasiassa esittämäni kannanotot huomioon ottaen otin eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla omasta aloitteestani tutkittavaksi lasten hampaiden oikomishoidossa Kihniön kunnassa noudatettavan nykyisen käytännön lainmukaisuuden.

- - -

3
RATKAISU

3.1
Kihniön kunnan antamat lausunnot ja selvitykset

Kihniön kunnanhallitus viittaa lausunnossaan edellä mainitun kantelun johdosta 18.3.2002 antamaansa lausuntoon, jonka jälkeen esille ei ole kunnanhallituksen mukaan tullut uusia asiaan liittyviä tekijöitä. Tehtyjen päätösten mukaan Kihniön kunta myöntää edelleen avustusta yksityisen hammaslääkärin hoidon kustannuksiin kunnan määrittelemän ns. omavastuuosuuden ylittävältä osalta. Se ilmoittaa, että kunta tulee jatkossakin noudattamaan samaa käytäntöä, kunnes korvauserusteista ja kunnan maksuvelvollisuudesta annetaan uusia määräyksiä. Kunnanhallituksen käsityksen mukaan tällaisella menettelyllä turvataan kaikille potilaille laadukas hoito. Lisäksi järjestelmä on potilaalle kustannuksiltaan kohtuullinen ja tasapuolinen.

Sosiaali- ja terveyslautakunnan antaman selvityksen mukaan lautakunta on 1.10.1999 hyväksynyt lasten hampaiden oikomishoidossa nykyisin noudatettavat korvauseriaatteet. Päätöksen mukaan oikomishoidon kustannuksia korvataan alle 19-vuotiaiden osalta mm. seuraavien periaatteiden mukaan. Erikoishammaslääkäritasoisien toiminnallisen oikomishoidon tarpeessa olevat alle 19-vuotiaat lähetetään hoitoon

Tampereen yliopistolliseen sairaalaan, yksityiselle oikojalle tai molempiin. Mikäli asiakas joutuu teettämään toiminnallisesti välttämättömän tai erikoissairaanhoidon oikomishoidon yksityisellä oikojalla, Kihniön kunta korvaa alle 19-vuotiaiden osalta oikomishoidon kustannuksia oikomishoidon tarveasteikkopistemäärän 7 perusteella 3000 mk/talous/vuosi ylittävät hoitokustannukset samoin kuin tarveasteikkopistemäärän 8 – 10 (vaikeimmat tapaukset) perusteella 4000 mk/talous/vuosi ylittävät hoitokustannukset.

Vastaava terveystieteiden hammaslääkäri toteaa antamassaan selvityksessä mm. seuraavaa. Päätös oikomishoidon aloittamisesta tehdään vasta silloin, kun konsultoiva oikoja on sitä suositellut lukuun ottamatta hyvin yksinkertaisia, ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä. Konsultoiva oikoja päättää, milloin hoito on liian vaikea peruskoulutetun hammaslääkärin suorittamaksi tai muodostuu sellaiseksi, että tarvitaan oikomishoidon erikoishammaslääkärin hoitoa. Tällaiseen hoitoon ohjaus voi tapahtua lähettämällä potilas keskussairaalaan konsultaatioon ja mahdolliseen hoitoon taikka ohjaamalla tai lähettämällä potilas hoitoon yksityiselle oikojalle. Lähetteen edellyttää ostosopimusta ja se on tehty aina keskussairaalaan. Yksityiselle oikojalle ostosopimus ja lähete on tehty vain, jos potilaalla on jokin oikomishoitoa vaativa tai hoitoa komplisoiva yleissairaus tai hoito on kohtuuttoman vaikea. Muuten potilas on suositeltu yksityisen oikojan hoitoon. Potilas tai hänen huoltajansa voivat valita haluamansa yksityisen oikojan. Usein on kuitenkin järkevää käyttää konsultoitavaa oikojaa, joka on jo saattanut ohjata potilaan terveystieteiden hammaslääkäriin tapahtunutta hoitoa.

3.2

Kanteluratkaisuni 27.5.2002

Sosiaali- ja terveystieteiden lautakunnan hyväksymät periaatteet ja niihin perustuva lasten hampaiden oikomishoidossa noudatettava käytäntö vastaavat lautakunnan 23.1.1996 hyväksymiä periaatteita ja käytäntöä, joiden lainmukaisuutta olen tarkastellut edellä mainitussa kanteluratkaisussani.

Olen tuossa ratkaisussani todennut mm., että terveydellisin perusteiden suoritettavassa hampaiden oikomishoidon järjestämisessä on kysymys kunnan järjestämisvelvollisuuteen kuuluvasta lakisääteisestä tehtävästä. Hampaiden puhtavirheiden laajuuden ja vaikeusasteen mukaan oikomishoito voi olla joko perusterveydenhuoltoa tai erikoissairaanhoidon hoitoa. Totesin, että palveluiden saatavuuden perusteena tulee olla potilaan terveydentilan edellyttämä, lääketieteellisesti perusteltu hoidon tarve eikä terveystieteiden hammaslääkärin osaaminen. Ne tutkimukset ja hoidot, joita ei voida toteuttaa omassa terveystieteiden hammaslääkärikeskuksessa, tulee järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 4 §:n 1 momentin 2-4 kohtien edellyttämällä tavalla esimerkiksi ostamalla ne yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Tällöin kunnan vastuu ja asiakkaan asema määräytyvät samalla tavoin kuin kunnan antamissa palveluissa. Asiakkaalta perittävät maksut määräytyvät sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain ja asetuksen mukaisesti.

Katsoin, että Kihniön kunnan menettely lasten hampaiden oikomishoidossa merkitsi sitä, että ne lapset, joiden hampaiden oikomishoitoa ei voitu toteuttaa terveyskeskuksessa, mutta joiden kohdalla ei ollut kuitenkaan kysymys vakavimmasta oikomishoidon tarpeesta, oikomishoitoa ei ollut toteutettu millään sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtiosuudesta annetun lain 4 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Kanteluratkaisustani ilmenee myös kantani oikomishoidon kustannusten omavastuuosuuteen: Koska alle 18-vuotiaiden kansanterveislain 14 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu hammashuolto on sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 5 §:n 1 kohdan (1408/2001) mukaan maksutonta ja koska kyse on lapsen terveydentilan edellyttämästä, lääketieteellisesti perustellusta hoidosta, omavastuuosuus on tältä osin lakiin perustumaton.

3.3

Korkeimman hallinto-oikeuden päätös 19.10.2001

Korkeimman hallinto-oikeuden 19.10.2001 antama, edellä kohdassa 1 mainittu päätös on julkaistu korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjassa. Korkein hallinto-oikeus valitsee vuosikirjaansa tapaukset, joilla on merkitystä lain soveltamiselle muissa samanlaisissa tapauksissa tai joilla on muutoin yleistä merkitystä. Päätös kuvastaa korkeimman hallinto-oikeuden viimeisintä tulkintaa lasten hampaiden oikomishoidon järjestämisvelvollisuutta koskevissa asioissa. Päätös on yhdenmukainen minun kannanottojeni kanssa.

Korkein hallinto-oikeus velvoitti Mäntän seudun kansanterveystyön kuntayhtymän korvaamaan valituksen tehneen henkilön vuonna 1982 syntyneelle lapselle yksityisesti hankitusta hampaiden erikoishammaslääkäritasoisesta oikomishoidosta aiheutuneet kustannukset. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että kuntayhtymän olisi tullut järjestää lapsen hampaiden oikomishoito jollakin sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtiosuudesta annetun lain 4 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

3.4

Johtopäätös

Kunnallisten terveysten palvelujen järjestämistä koskeva ssa lainsäädännössä kuntien velvollisuuksista ei yleensä säädetä täsmällisesti. Tämä on käytännössä johtanut siihen, että palvelujen järjestämistavoissa ja sisällöissä on suuriakin eroja kuntien välillä. Kunnan järjestämisvastuulle kuuluvissa tehtävissä on nähdäkseni kysymyksellaisista terveydenhuollon perusturvaan kuuluvista palveluista, joiden saatavuus julkisen terveydenhuollon on turvattava. Luonnollisesti kunta voi, niin halutessaan, järjestää palveluita myös yli tämän veloitteen.

Palvelujen järjestämistä koskevalla kunnan sisäisillä ohjeilla tai päätöksillä voidaan yhtenäistää hoito käytäntöä ja niillä on siten tärkeä kuntalaisten

yhdenvertaisuutta lisäävä merkitys. Ne ovat lähtökohtaisesti tarpeellisia ja perusteltuja. Ohjeet ja päätökset voivat kuitenkin olla vain lainsäädäntöä täydentäviä eikä niillä voida rajoittaa tai sulkea pois kunnan terveyspalvelujen järjestämisvelvollisuuden piiristä kansanterveystyöhön kuuluvaa lakisääteistä tehtävää.

Terveydellisin perustein suoritettavassa hampaiden oikomishoidossa on kysymys kunnan järjestämisvelvollisuuteen kuuluvasta lakisääteisestä tehtävästä. Palveluiden saatavuuden perusteena tulee olla potilaan terveydentilan edellyttämä, lääketieteellisesti perusteltu hoidon tarve eikä terveyskeskushammaslääkärin osaaminen. Hampaiden purentavirheiden laajuuden ja vaikeusasteen mukaan oikomishoito voi olla joko perusterveydenhuoltoa tai erikoissairaanhoidoa.

Kansanterveyslain (66/1972) 14 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan kunnan tulee kansanterveystyöhön kuuluvina tehtävinä ylläpitää hammashuoltoa, johon luetaan valistus- ja ehkäistyötoiminta sekä kunnan asukkaiden hampaiden tutkimus ja hoito. Erikoissairaanhoidolain (1062/1989) 3 §:n 1 momentin mukaan henkilön kotikunnan on huolehdittava siitä, että henkilö saa tarpeellisen erikoissairaanhoidon ko. lain mukaisesti. Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain (733/1992) 3 § velvoittaa kuntia osoittamaan voimavaroja valtionosuuden perusteena olevaan terveydenhuoltoon. Lain 4 §:n 1 momentissa säädetään niistä tavoista, joilla kunta voi järjestää terveydenhuollon alaan kuuluvat tehtävät.

Kihniön kunnan sosiaali- ja terveyslautakunnan hyväksymät periaatteet merkitsevät sitä, että kunta sulkee järjestämisvelvollisuutensa ulkopuolelle erikoishammaslääkäritasoisien oikomishoidon lukuun ottamatta vaativinta oikomishoitoa ja jättää sen pelkästään yksityissektorin hoidettavaksi vetäytyen hoitovastuusta. Henkilön kotikunnan tulee kuitenkin lain mukaan huolehtia siitä, että henkilö saa myös tarpeellisen erikoishammaslääkäritasoisien oikomishoidon. Ne potilaan tutkimukset ja hoidot, joita ei voida toteuttaa terveyskeskuksessa, tulee järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain 4 §:n 1 momentin 2-4 kohtien edellyttämällä tavalla esimerkiksi ostamalla ne yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Lautakunnan hyväksymät periaatteet ovat siten lainvastaisia.

4 TOIMENPITEET

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan Kihniön kunnan sosiaali- ja terveyslautakunnalle huomautuksen vastaisen varalle edellä kohdassa 3 selostetusta lainvastaisesta menettelystä. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen päätöksestäni lautakunnalle.

Pyydän Kihniön kuntaa ilmoittamaan 31.12.2004 mennessä, mihin toimenpiteisiin päätökseni on antanut aihetta.